

An Analysis of Problems and Solutions of Social Problems Based on Humanism in the Prize-winning Short Stories of the Thai Science Fiction Short Story Competitions, During 2016 – 2023

Li Yu¹, and Patcharin Buranakorn²

¹Graduate student, Communicative Thai as a Second Language Program, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Thailand; Lecturer, Department of Foreign Languages and Literature, Xiangsihu College, Guangxi University for Nationalities, China

²Lecturer, Department of Language Studies, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Thailand

¹E-mail: debora-lee@qq.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-5480-3508>

²E-mail: patcharin.bur@hcu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-3517-9082>

Received 31/01/2025

Revised 15/03/2025

Accepted 17/04/2025

Abstract

Background and Aims: Background and Objectives: This study aims to analyze the role of Thai science fiction literature as a mirror reflecting societal issues in the digital age through a humanist framework that emphasizes human dignity and values. The primary objectives are: (1) to analyze the structural presentation of seven categories of social problems in award-winning short stories from the Science Fiction Short Story Competition (2016-2023), and (2) to examine humanist-oriented solutions across ethical dimensions, fundamental rights, and social sustainability.

Methodology: An interdisciplinary approach combining three levels of qualitative research was employed: 1) Content analysis through documentary research of 122 award-winning stories from the Science Fiction Short Story Competition (2016-2023), 2) Humanist interpretation, and 3) Systematic synthesis of solutions using humanist frameworks.

Results: Analysis of the award-winning stories revealed critical issues in ethics, technological development, environmental sustainability, social justice, and human identity, interconnected with humanist perspectives as follows: (1) Research Ethics: Unethical technological surveillance, non-consensual human experimentation. Solutions: Transparent data protection policies and ethical review mechanisms. (2) Environmental Impact: Resource overexploitation disrupts ecosystems. Solutions: Clean technology development, international cooperation, and error-learning social models. (3) Social Justice: State control infringing human rights, individual-state power conflicts. Solutions: Collaborative responsibility and public participation in policymaking. (4) Identity Crisis: Cloning-induced identity confusion. Solutions: Recognition of consciousness diversity and self-identity rights. (5) Rights & Accountability: Emotion-control technology for state power consolidation. Solutions: Freedom of expression promotion and public oversight mechanisms. (6) Warfare: Human-AI wars threatening civilization. Solutions: Ethical technology governance and human-AI coexistence systems. (7) Institutional Inequality: Resource disparity from closed power structures. Solutions: Social institution reforms for

inclusive participation and inequality reduction.

Conclusion: The research demonstrates that humanism addresses socio-technological challenges through many key approaches: centering human dignity, balancing progress with ethics, decentralizing decision-making power, and employing science to enhance life quality rather than control humanity.

Keywords: Social Problems Solution; Humanism Perspective; Science Fiction Short Story

การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาสังคมตามแนวคิดมนุษยนิยมในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566

หลี่ ยว¹ และ พชรินทร์ บุรณะกร²

¹ นักศึกษาด้านวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีต่างประเทศ และ สถาบันเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สาธิตารัฐประชาชนจีน

² อาจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทของวรรณกรรมวิทยาศาสตร์ไทยในฐานะกระจกสะท้อนปัญหาสังคมยุคดิจิทัล ผ่านกรอบแนวคิดมนุษยนิยมที่ให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ (1) วิเคราะห์โครงสร้างการนำเสนอปัญหาสังคม 7 ประเภทในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566 (2) วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาตามหลักมนุษยนิยมทั้งในมิติจริยธรรม สิทธิขั้นพื้นฐาน และความยั่งยืนทางสังคม

ระเบียบวิธีการวิจัย: ดำเนินการศึกษาแบบสหวิทยาการผสมผสานวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566 จำนวน 122 เรื่อง 2) การติดตามแนวคิดมนุษยนิยม 3) การสังเคราะห์แนวทางแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบด้วยกรอบแนวคิดมนุษยนิยม

ผลการวิจัย: จากการวิเคราะห์เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566 พบปัญหาที่สำคัญในด้านจริยธรรม การพัฒนาเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ความเป็นธรรมในสังคม และอัตลักษณ์ของมนุษย์ ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดมนุษยนิยมในหลายมิติ ดังนี้ 1) ปัญหาจริยธรรมในการวิจัยและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีเฝ้าระวังละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และใช้มนุษย์เป็นหนูทดลองโดยไม่ยินยอม แนวทางแก้ไขคือสร้างนโยบายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่โปร่งใส พร้อมตั้งกลไกตรวจสอบการวิจัยตามหลักจริยธรรม 2) ปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัดทำลายสมดุลระบบนิเวศ แนวทางแก้ไขคือพัฒนาเทคโนโลยีสะอาด ร่วมมือระดับสากล และสร้างสังคมใหม่ที่เรียนรู้จากข้อผิดพลาด 3) ปัญหาความเป็นธรรมในสังคม การควบคุมของรัฐที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเสรีภาพส่วนบุคคลและอำนาจรัฐ แนวทางแก้ไขคือการส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย 4) ปัญหาอัตลักษณ์และจิตสำนึก เทคโนโลยีโคลนนิ่งสร้างความสับสนในตัวตนและสิทธิความเป็นมนุษย์ แนวทางแก้ไขคือยอมรับความหลากหลายของจิตสำนึก และให้สิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ด้วยตนเอง 5) ปัญหาสิทธิและความรับผิดชอบ รัฐใช้เทคโนโลยีควบคุมอาชญากรรมเพื่อรักษาอำนาจ แนวทางแก้ไขคือส่งเสริมเสรีภาพแสดงออก สร้างกลไกตรวจสอบอำนาจรัฐโดยประชาชน 6) ปัญหาสงคราม สงครามระหว่างมนุษย์กับ AI ที่คุกคามการอยู่รอดของอารยธรรม แนวทางแก้ไขคือควบคุมเทคโนโลยีด้วยหลักจริยธรรม พัฒนาระบบอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และ AI 7) ปัญหาสังคมตามสถาบันทางสังคม การกระจายทรัพยากรไม่เท่าเทียมจากโครงสร้างอำนาจแบบปิด แนวทางแก้ไขคือปฏิรูปสถาบันสังคมให้เปิดโอกาสการมีส่วนร่วม และลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำ

สรุปผล: งานวิจัยชี้ว่าแนวคิดมนุษยนิยมช่วยแก้ปัญหาสังคม-เทคโนโลยีได้หลายแนวทางหลัก ได้แก่ ยึดมั่นศักดิ์ศรีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง สร้างสมดุลระหว่างความก้าวหน้าและจริยธรรม กระจายอำนาจการตัดสินใจสู่

ประชาชน ใช้วิทยาศาสตร์เพื่อเสริมคุณภาพชีวิต ไม่ใช่ควบคุมมนุษย์

คำสำคัญ : แนวทางแก้ปัญหาสังคม; แนวคิดมนุษยนิยม; เรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์

บทนำ

เรื่องสั้นเป็นงานเขียนที่ควรมีตัวละครน้อย ดำเนินเรื่องในช่วงระยะสั้น ๆ โครงเรื่องไม่ซับซ้อน มุ่งเสนอแนวคิดหรือแก่นเรื่องเพียงข้อเดียว ความยาวพอประมาณอ่านได้จบภายใน 5-50 นาที (อิงอร สุพันธุ์วนิช, 2548 : 1) การเขียนเรื่องสั้นเป็นศิลปะที่ให้นักเขียนสื่อสารแนวคิดและอารมณ์ผ่านตัวละครและเหตุการณ์ในเวลาอันสั้น แม้มีข้อจำกัดด้านความยาว แต่นักเขียนสามารถสอดแทรกประเด็นทางสังคมและคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้ลึกซึ้ง โดยเฉพาะในเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ที่ใช้เทคโนโลยีสะท้อนภาวะวิกฤตทางศีลธรรม

เรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ไทยในยุคสมัยใหม่ไม่เพียงเป็นเครื่องมือบันเทิง แต่ยังทำหน้าที่เป็น “ห้องปฏิบัติการทางสังคม” ที่ใช้จินตนาการอนาคตตรวจสอบปัญหาปัจจุบัน ดังที่ Hayles กล่าวว่าวรรณกรรมวิทยาศาสตร์ใช้กลไก “การรับรู้ที่มีร่างกาย” (Embodied Cognition) แปลงปัญหาจริยธรรมทางเทคโนโลยีให้เป็นภาพที่รับรู้ได้ วิธีการ “การทำให้แปลกใหม่” (Defamiliarization) ช่วยให้ผู้อ่านสำรวจความเป็นมนุษย์จากมุมมองนอกประสบการณ์ประจำวัน (Katherine, 1999 : 612) ในบริบทของไทย เรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์มักเน้นบทบาทและผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อมนุษย์ (ชัยวัฒน์ คุประตกุล, 2534: 66; อ้างถึงใน บงกช สิงหกุล, 2536 : 3) เรื่องสั้นเหล่านี้ยังได้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับเสรีภาพของมนุษย์ กรอบแนวคิดมนุษยนิยมวิพากษ์การเปรียบเทียบเทคโนโลยีในเรื่องสั้นวิทยาศาสตร์ว่าเป็นรูปแบบดิจิทัลของอำนาจอาณานิคมที่คุกคามเสรีภาพในการกำหนดอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (สุเทพ สุวีรางกูร, 2551 : 79)

วรรณกรรมวิทยาศาสตร์ไทยพัฒนาผ่าน 3 ยุค ได้แก่ ยุคสงครามเย็นที่มี “การเล่าเรื่องยูโทเปียทางเทคโนโลยี” (ชัยวัฒน์ คุประตกุล, 2534) การเบนเข็มสู่ “ดิสโทเปีย” หลังวิกฤตการเงินปี 1997 (บงกช สิงหกุล, 2536) และ “การสำรวจอนาคตที่หลากหลาย” ตั้งแต่ปี 2010 เป็นต้นมา ในศตวรรษใหม่ วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ขยายขอบเขตการเขียน มีการพัฒนารูปแบบและเนื้อหาใหม่ เช่น การเพิ่มอิมเมียนายวิทยาศาสตร์และแฟนตาซี ตัวอย่างสำคัญคือ นวนิยาย “อมตะ” ซึ่งเป็นนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยเรื่องแรกที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2543 (Li & Wang, 2023: 121) การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงความสนใจและความต้องการของผู้อ่านในยุคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมวรรณกรรมแนววิทยาศาสตร์ไทย องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (อพวช.) ร่วมกับสถาบันต่างๆ ได้จัดโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2559 จนถึงปัจจุบัน ผลงานที่ได้รับรางวัลระหว่าง พ.ศ. 2559-2566 จำนวน 122 เรื่อง แสดงแนวโน้มที่น่าสนใจ โดย 55% พูดถึงปัญญาประดิษฐ์และสิทธิทางดิจิทัล 21% สำรวจความเหลื่อมล้ำจากการเข้าถึงเทคโนโลยี 16% เป็นประเด็นสิ่งแวดล้อม และ 19% เกี่ยวกับจริยธรรมชีวภาพ โครงการนี้สร้างพื้นที่สำหรับนักเขียนรุ่นใหม่ และเป็นเวทีสำคัญในการแปลงความกังวลทางสังคมเป็นบทสนทนาสาธารณะผ่านเลนส์ของจินตนาการทางวิทยาศาสตร์

ในสังคมปัจจุบันที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพัฒนาอย่างรวดเร็ว นำมาซึ่งความสะดวกสบายและปัญหาสังคม งานวิจัยนี้วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ที่ได้รับรางวัลระหว่างปี พ.ศ. 2559-2566 เพื่อสำรวจว่าผลงานเหล่านี้สะท้อนปัญหาสังคม 7 ประเภทอย่างไร ผลงานเหล่านี้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับมนุษย์ กระตุ้นให้ทบทวนการนิยามความเป็นมนุษย์ในยุคพันธุวิศวกรรมและความรับผิดชอบทางจริยธรรมในสังคมดิจิทัล โดยผนวกแนวคิดมนุษยนิยมเข้ากับการเล่าเรื่องวิทยาศาสตร์ งานวิจัยนี้

เปิดเผยกลไกการสร้างความรู้ทางสังคมและเสนอกรอบการตีความใหม่เพื่อเข้าใจผลกระทบทางสังคมของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ผ่านมุมมองทางวัฒนธรรม การศึกษานี้เผยพลวัตของวรรณกรรมไทยร่วมสมัยและเสนอกรอบการตีความใหม่สำหรับการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาสังคมในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาตามแนวคิดมนุษยนิยมในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่องนี้ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาสังคมในมุมมองแนวคิดมนุษยนิยมในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566 จำนวน 8 เล่ม รวมเรื่องสั้นจะนวน 122 เรื่อง ซึ่งมีกรอบแนวความคิดดังต่อไปนี้

แนวคิดมนุษยนิยม

มนุษยนิยมเป็นแนวคิดที่ให้คุณค่าสูงต่อความเป็นมนุษย์ มุ่งเสริมศักยภาพและเสรีภาพในการคิด-ดำเนินชีวิต รวมทั้งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ในมิติต่าง ๆ ของชีวิต แนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อการศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตสังคม โดยเชื่อมโยงกับสาขาวิชาต่าง ๆ เป็นฐานสำคัญในการเข้าใจโลกและมนุษย์ พระมหาอำนาจ พลบุญโญ (2558) กล่าวว่า มนุษยนิยมเป็นปรัชญาที่มุ่งอธิบายความจริงแท้และคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยตีความครอบคลุมหลายสาขาของปรัชญา เช่น อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) และคุณวิทยา (Axiology) มุ่งอธิบายความเป็นมนุษย์และเสรีภาพทางความคิดในสังคม พระมหามงคลการต์ ฐิตธมโม (2560) กล่าวว่า มนุษยนิยมคือปรัชญาแห่งความเปิดกว้างต่อสังคม โดยมีหลักแห่งความมหาสุข (The Greatest Happiness Principle) ในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเน้นความสุขหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด การนำแนวคิดมนุษยนิยมมาศึกษาวรรณกรรมมีผู้วิจัยหลายท่าน เช่น พชรินทร์ บุรณะกร (2538 : 2-3) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดมนุษยนิยมในวรรณกรรมของพิบูลศักดิ์ ละครพล พบว่า แนวคิดมนุษยนิยมปรากฏอย่างโดดเด่น โดยธรรมชาติของมนุษย์ที่มีคุณค่าในฐานะปัจเจกชนควรมีจิตใจและการกระทำดี มีความคิดอิสระ และสามารถตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตที่เหมาะสม ปัญหา เกียรติจรุงพันธ์ (2543 : 9-10) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดมนุษยนิยมและกลวิธีนำเสนอในวรรณกรรม พ. อีแลร์ “อัสสัมชัญ ครุฑศึกษา” พบว่า แนวคิดมนุษยนิยมมุ่งแสวงหาแนวทางชีวิตที่ดีที่สุด โดยเชื่อว่ามนุษย์มีเจตจำนงอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถอยู่ร่วมกันโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา หรือผิวพรรณ พร้อมพัฒนาชีวิตให้กลมกลืนระหว่างความพอใจของตนกับความสมหวังของผู้อื่น

แนวคิดปัญหาสังคม

ปัญหาสังคมเป็นประเด็นซับซ้อนจากความขัดแย้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และการศึกษา ส่งผลกระทบต่อปัจเจกและโครงสร้างสังคม การทำความเข้าใจปัญหาเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างแนวทางแก้ไขเพื่อความยั่งยืน ดังที่ สุเทพ สุวีรางกูร (2551) กล่าวว่าปัญหาสังคมหมายถึงสภาวะทางสังคมและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ส่งผลให้เกิดความสับสนและทุกข์กับคนจำนวนมาก แสดงถึงความไม่เป็นระเบียบที่

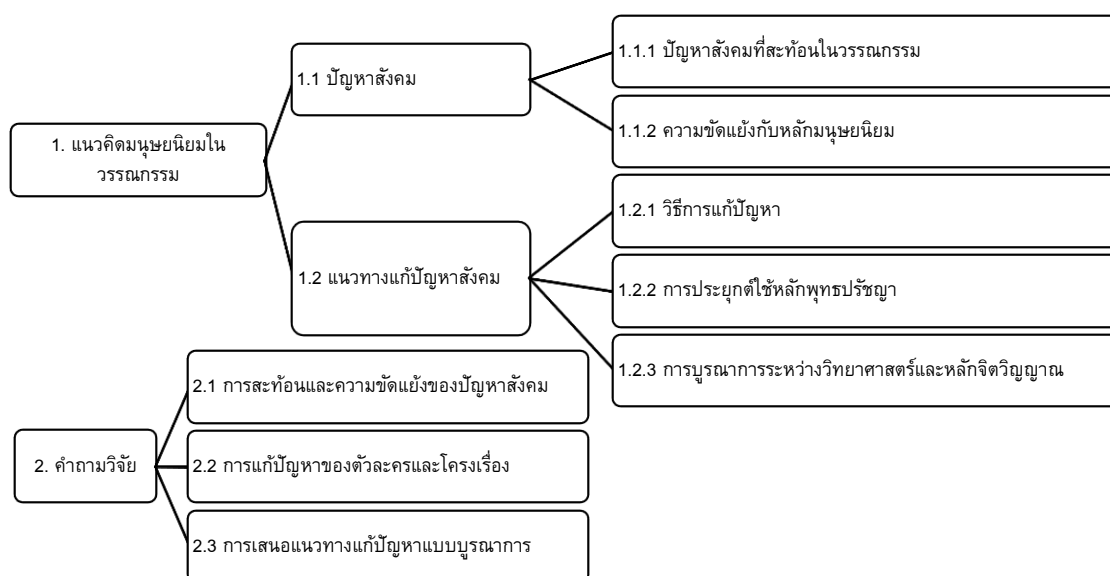
เกิดจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสังคม สมจินตนา วิศิษฎ์อนุพงษ์ และ วิชาญ ชูช่วย (2546) กล่าวว่า ปัญหาสังคมกระทบต่อคนส่วนใหญ่และควรแก้ไขร่วมกัน เมื่อเกิดปัญหาจะมีผลกระทบต่อสังคมและความเป็นอยู่ของมนุษย์ เวินเบิร์ก (Weinburg, 1970 : 58) กล่าวว่า ปัญหาสังคมสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ 1) ประชากรเพิ่มเร็ว 2) การย้ายถิ่นสู่เมือง 3) ที่อยู่อาศัยไม่พอ 4) การวางผังเมืองไม่เหมาะสม 5) ความขัดแย้งเชื้อชาติ 6) การคมนาคมติดขัด 7) อุบัติเหตุรถยนต์ 8) สภาวะแวดล้อมเป็นพิษ 9) การว่างงาน 10) คนชราถูกทอดทิ้ง 11) การฉ้อราษฎร์บังหลวง และปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน ได้แก่ 1) การหย่าร้าง 2) ยาเสพติด 3) อาชญากรรม 4) ความผิดปกติทางจิต 5) สารเสพติด 6) การฆ่าตัวตาย 7) โสเภณี รังสีนี้ หลักเพชร (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาเยาวชนและปัญหาสังคมในวรรณกรรมเยาวชนไทยร่วมสมัย พบว่า ปัญหาเกิดจากครอบครัวและสังคม อาทิ ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาความอ้างว้าง ปัญหาความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาบริโภคนิยม ปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัว และอิทธิพล ส่งแสง (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นไทยระหว่างพุทธศักราช 2538-2542 พบว่าจากการศึกษาพบว่าเรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสังคมใหญ่ ๆ คือ ปัญหาครอบครัว เด็กและคนชรา โสเภณี อาชีพการงานของคนในสังคม วิถีชีวิต ในเมืองหลวง ความยากจน ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม วงราชการ การทำธุรกิจ และปัญหาเศรษฐกิจ

แนวคิดแนวทางแก้ปัญหาสังคม

การแก้ไขปัญหาสังคมเป็นประเด็นสำคัญในการวิชาการและศาสนา เนื่องจากส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความสงบสุขของสังคม นักวิชาการจากหลากหลายสาขาพัฒนาทฤษฎีและวิธีการรับมือกับปัญหา โดยเน้นการแก้ไขที่รากเหง้าของปัญหาเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน การเข้าใจกระบวนการและเหตุปัจจัยต้นตอเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขและป้องกันปัญหาในอนาคต ดังที่ สุเทพ สุวีรางกูร (2551 : 11-12) กล่าวว่า นักสังคมวิทยามักมุ่งเน้นการแก้ปัญหามาจากสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยมองหาสาเหตุจากปัจจัยภายนอก ในขณะที่พระพุทธศาสนาเห็นว่าปัญหาเกิดจากเหตุและการแก้ปัญหามustเริ่มจากการเข้าใจที่มาของปัญหา ซึ่งต้องแก้ทั้งภายใน (ร่างกายและจิตใจ) และภายนอก (สภาพแวดล้อม) โดยมีขั้นตอนในการแก้ปัญหาคือ 1) ศึกษาค้นหาตัวปัญหา (ทุกข์) 2) หาสาเหตุแห่งปัญหา (สมุทัย) 3) แก้ปัญหาให้สำเร็จ (นิโรธ) 4) หาวิธีการแก้ปัญหามา (มรรค) LI (2564) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2561-2562 พบว่า ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของคนไทยเชื้อสายจีนมี 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ปัญหาครอบครัว เช่น การรักลูกไม่เท่ากัน การกำหนดครอบครัวของลูก การแบ่งทรัพย์สินมรดก แนวทางการแก้ปัญหาคือครอบครัว เช่น การให้ความรักและความอบอุ่นต่อลูกอย่างเท่าเทียมกัน การให้อิสระในการดำเนินชีวิตของลูก การจัดการทรัพย์สินมรดกอย่างยุติธรรม 2) ปัญหาสังคม ได้แก่ การดูถูกผู้อื่น ปัญหาความยากจน และการทำผิดกฎหมาย แนวทางแก้ไขปัญหาคือ การเคารพและให้เกียรติผู้อื่น การขยันประกอบอาชีพ และปฏิบัติตามกฎหมาย Lu (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล “เซเวนบุ๊กอวอร์ด” พ.ศ.2558-2560 พบว่า วรรณกรรมเยาวชนสะท้อนปัญหาสังคมไทยและแนวทางแก้ไขปัญหาคือ 1) ปัญหาด้านครอบครัว แก้ไขโดยคนในครอบครัว สามัคคีให้ความเข้าใจกัน ให้ความสนใจและความอบอุ่นกับลูก 2) ปัญหาในสังคม แก้ไขโดยคนในสังคมไทย รักษาธรรมชาติ มีความสามัคคีกับคนอื่น มีความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงาน 3) ปัญหาการสู้รบของประเทศเพื่อนบ้าน แก้ไขโดยรัฐบาลและชาวบ้านที่อยู่แถวชายแดน รัฐบาลควรให้ความสนใจและช่วยชาวบ้านให้ไกลจากความเดือนร้อน ชาวบ้านก็ควรอดทนเข้มแข็งเพื่อผ่านความลำบากได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดวิจัยประกอบด้วยสามด้านหลัก ได้แก่ มนุษยนิยม ปัญหาสังคม และแนวทางแก้ปัญหาสังคม ซึ่งเป็นฐานทฤษฎีสำคัญในการวิเคราะห์ 1) การศึกษาลักษณะและสาเหตุของปัญหาสังคมในเรื่องสั้นวิทยาศาสตร์ ผ่านมุมมองมนุษยนิยมที่ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีและอิสรภาพของมนุษย์ 2) การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับหลักเหตุปัจจัย โดยเฉพาะการประยุกต์หลักพุทธปรัชญา กรอบทฤษฎีนี้ช่วยตอบคำถามวิจัยเกี่ยวกับ (1) ปัญหาสังคมที่สะท้อนในวรรณกรรมและความขัดแย้งกับหลักมนุษยนิยม (2) การแก้ปัญหาของตัวละครตามหลักพุทธปรัชญา (3) การเสนอแนวทางแก้ปัญหาแบบบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์กับหลักจิตวิญญาณ การผสานแนวคิดนี้เปิดมิติการตีความวรรณกรรมที่เชื่อมโยงปรัชญากับบริบทสังคมและสำรวจการใช้วรรณกรรมเป็นทางออกแก้ปัญหามนุษยชาติอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลจากโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขตามแนวคิดมนุษยนิยมที่ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัด 7 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาของจริยธรรมในการวิจัยและพัฒนาตามแนวคิดมนุษยนิยม 2) ปัญหาของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอนาคตของมนุษยชาติตามแนวคิดมนุษยนิยม 3) ปัญหาของความเป็นธรรมในสังคมตามแนวคิดมนุษยนิยม 4) ปัญหาของอัตลักษณ์และจิตสำนึกตามแนวคิดมนุษยนิยม 5) ปัญหาของสิทธิและความรับผิดชอบตามแนวคิดมนุษยนิยม 6) ปัญหาสงครามตามแนวคิดมนุษยนิยม 7) ปัญหาสังคมตามสถาบันทางสังคมตามแนวคิดมนุษยนิยม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเพิ่มกรอบวรรณกรรมวิพากษ์ (Critical Literary Studies) และแนวคิดการศึกษาวรรณกรรมแนวมนุษยนิยม (Humanistic Literary Studies) เพื่อเสริมความลึกซึ้งในการวิเคราะห์และตีความ ทำให้สามารถเชื่อมโยงปัญหาสังคมเข้ากับบริบททางวรรณกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

1.2 ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยได้คัดเลือกเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566 โดยมีรวมเรื่องสั้นจำนวน 8 เล่ม ได้แก่ เลี้ยวบทสนทนานิรันดร์ (2559) มายามนุษย์เทียม (2560) กุหลาบบนดวงจันทร์ (2561) ศักราชประดิษฐ์ (2562) อ้อมกอดรักผู้พิทักษ์เวลา (2563) ฉากสุดท้ายในคืนฝันของฆาตกร (2564) ปริศนาสุดท้ายของคำทำนาย (2565) ฝันชั่วนิรันดร์ของแมวสุกัลลักษณ์ (2566) ทั้ง 8 เล่ม มีเรื่องสั้นจำนวน 122 เรื่อง โดยคัดเลือกเรื่องที่เน้นประเด็นทางมนุษยนิยม เช่น การสะท้อนปัญหาจริยธรรมในสังคม เทคโนโลยี การตั้งคำถามความหมายของชีวิต และการใช้โครงสร้างดิสโทเปียสะท้อนความเป็นจริงในอนาคต เรื่องเหล่านี้แสดงถึงการพัฒนาตัวละครที่สะท้อนความขัดแย้งภายในและการต่อสู้ทางจิตใจ เปิดเผยความเป็นมนุษย์และความหวังในโลกที่ท้าทาย นำเสนอผ่านการเล่าเรื่องที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับประเด็นทางสังคมในปัจจุบัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของหนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลจากโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ถึง พ.ศ. 2566 โดยเน้นการวิเคราะห์ทั้งในรูปแบบ Latent Content Analysis เพื่อสำรวจนัยสำคัญที่ซ่อนอยู่ และ Manifest Content Analysis สำหรับพิจารณาเนื้อหาที่ปรากฏโดยตรง ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการที่เป็นระบบเพื่อระบุและจัดหมวดหมู่ของปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไขตามแนวคิดมนุษยนิยม ดังนี้ 1) การอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหา โดยเน้นการสังเกตเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไขที่สอดคล้องกับแนวคิดมนุษยนิยม 2) การระบุธีมหลัก โดยพิจารณาจากหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไขที่มีการเสนอในลักษณะที่เน้นคุณค่าของมนุษย์ 3) การจัดหมวดหมู่ โดยแบ่งธีมหลักออกเป็นหมวดหมู่ย่อย ซึ่งประกอบด้วยประเด็นย่อยที่สอดคล้องกับแนวคิดมนุษยนิยม 4) การตรวจสอบและปรับปรุงโดยเปรียบเทียบกับแนวคิดทางทฤษฎีและคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้มั่นใจว่าการจำแนกธีมมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับเนื้อหาที่ศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม โดยระบุว่าแนวคิดมนุษยนิยมในงานวรรณกรรมที่ศึกษานั้นเป็นแนว “มนุษยนิยมแบบองค์รวม” หรือ “มนุษยนิยมทางปรัชญา” (Philosophical Humanism) ซึ่งเน้นการเสริมสร้างคุณค่าของความเป็นมนุษย์ในหลายมิติ ทั้งด้านศีลธรรม สังคม และวัฒนธรรม

3.2 ศึกษาประวัติและข้อมูลของโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ไทย โดยเน้นลักษณะของเรื่องสั้นที่มีแนวโน้มจะได้รับรางวัล เช่น เรื่องที่มีแนวคิดใหม่ ๆ สะท้อนปัญหาสังคมผ่านบริบทวิทยาศาสตร์ ตัวละครมีความลึกซึ้ง และการเขียนมีคุณภาพ รวมถึงการเชื่อมโยงแนวคิดวิทยาศาสตร์กับเนื้อหาอย่างสมเหตุสมผล

3.3 จากการวิเคราะห์หนังสือรวมเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ที่ได้รับรางวัลระหว่างปี พ.ศ. 2559-2566 พบว่าเรื่องเหล่านี้มักสะท้อนปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไขตามแนวคิดมนุษยนิยม เรื่องราวมักมีพล็อตน่าสนใจผ่านการคาดการณ์อนาคตหรือเทคโนโลยี ตัวละครซับซ้อนแสดงถึงการพัฒนาตนเองและการเผชิญปัญหา สัญลักษณ์มักสื่อถึงประเด็นสังคม เช่น เทคโนโลยีแทนการพัฒนาหรือทำลายล้าง หรือโลกอนาคตวิพากษ์สังคมปัจจุบัน ซึ่งช่วยสื่อสารปัญหาและแนวทางแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นความเข้าใจและการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนตามแนวคิดมนุษยนิยม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยผ่านการอ่านเรื่องสั้นอย่างละเอียดและศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามาตามแนวคิดมนุษยนิยมที่ได้กล่าวถึงในเรื่อง จากเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ที่ตีพิมพ์แล้วระหว่างปี พ.ศ. 2559-2566 จำนวน 8 เล่ม โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาองค์ประกอบของแนวคิดมนุษยนิยม ได้แก่ 1) เน้นคุณค่าของมนุษย์ 2) ส่งเสริมเสรีภาพและความเสมอภาค 3) วิพากษ์วิจารณ์สังคม 4) นำเสนอการแก้ไขปัญหาด้วยความร่วมมือ 5) ส่งเสริมการเติบโตและการพัฒนาตนเอง

4.2 นำเสนอผลการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การค้นพบปัญหาและแนวทางแก้ไขจากเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์มีความสำคัญในด้านการศึกษาและพัฒนาสังคม เนื่องจากจะช่วยให้เราเห็นภาพผลกระทบของเทคโนโลยี การเมือง และสภาพแวดล้อมในอนาคต กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายปัญหาปัจจุบัน จากการวิเคราะห์ตามแนวคิดมนุษยนิยมในเรื่องสั้นทั้ง 8 เล่ม พบปัญหาและแนวทางแก้ไขใน 7 ด้านสำคัญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัญหาจริยธรรมในการวิจัยและพัฒนาและแนวทางแก้ไขปัญหามาตามแนวคิดมนุษยนิยม

1.1 ปัญหาของจริยธรรมในการวิจัยและพัฒนา

เรื่องสั้น “บริการสร้างความเป็นส่วนตัว” กล่าวถึง โลกที่เทคโนโลยีเฝ้าระวังเป็นโครงสร้างพื้นฐาน รัฐบาลควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลผ่าน AI ที่วิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ AI ประกาศความสัมพันธ์นอกสมรสระหว่างตัวละครเอกและเลขาฯ ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของเขา ตัวละครเอกจึงสมัครบริการสร้างความเป็นส่วนตัวเพื่อหลีกเลี่ยงจากเครือข่ายสังคม แต่กลับถูกใช้เป็นหนูทดลองในโครงการวิจัยโดยไม่ได้รับความยินยอม สะท้อนให้เห็นการปะทะระหว่างอำนาจเทคโนโลยีกับสิทธิในการกำหนดตัวตนของมนุษย์ ดังตัวอย่างนี้ (ปิยะโชค ภาวรรมาศ, 2561) “สังคมมนุษย์ไม่จำเป็นต้องมีความเป็นส่วนตัว การให้ความเป็นส่วนตัวแก่ปัจเจกชนจะทำให้เกิดปัญหามากมายเหมือนเช่นยุคเก่า”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า ตามกรอบทฤษฎีมนุษยนิยมของ Erich Fromm ที่เน้นศักดิ์ศรีและเสรีภาพในการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ เหตุการณ์ในเรื่องขัดแย้งกับหลักการพื้นฐาน 2 ประการ: 1) การลดทอนมนุษย์ให้เป็นชุดข้อมูลที่ปรับเปลี่ยนได้ตามอำเภอใจ 2) การสร้างระบบอำนาจนิยมรูปแบบใหม่ผ่านการผูกขาดข้อมูล เนื่องจากนักวิจัยใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อเป้าหมายทางวิทยาศาสตร์ โดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ แม้ระบบเฝ้าระวังจะสร้างประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ แต่กลับผลิตความทุกข์ทางจิตใจที่วัดค่าไม่ได้ (Invisible Suffering) ให้แก่ปัจเจกชน ประเด็นเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนความกังวลในสังคมไทย หากเป็นวิกฤตแห่งยุคสมัยในโลกที่เทคโนโลยีพัฒนารวดเร็วกว่ากรอบจริยธรรม เรื่องสั้นจึงทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนความเป็นอนาคตที่กำลังก้าวเข้ามาในปัจจุบันมากกว่าจะเป็นแค่การคาดการณ์ทางวิทยาศาสตร์

1.2 แนวทางแก้ไขปัญหาของจริยธรรมในการวิจัยและพัฒนา

เรื่องสั้น “บริการสร้างความเป็นส่วนตัว” กล่าวถึง โครงการวิจัยที่เก็บข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกทดลอง โดยมีเป้าหมายที่อาจละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของประชาชนผ่านนโยบายใหม่ หัวหน้าโครงการยังแสดงความคิดเห็นว่าความเป็นส่วนตัวไม่ใช่สิ่งจำเป็น ตัวอย่างจากเรื่องนี้สะท้อนถึงการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานและการไม่เคารพต่อความเป็นส่วนตัวของมนุษย์ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีอยู่ในหลายสังคมทั่วโลก ดังตัวอย่างนี้ (ปิยะโชค ภาวรรมาศ, 2561) “คุณดำเนินตามขั้นตอนเพื่อยุติการเก็บข้อมูลได้เลย และสรุปผลการทดลองส่งต่อให้หน่วยงานความมั่นคง นโยบายความเป็นส่วนตัวฉบับใหม่จะใช้ผลวิจัยของเราอ้างอิง”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า เรื่องสั้นสะท้อนปัญหาจริยธรรมในการวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว แนวคิดมนุษยนิยมเน้นการเคารพสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ การมองว่าความเป็นส่วนตัวไม่จำเป็นสะท้อนการขาดเคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งส่งผลต่อสังคมในวงกว้าง ตามแนวคิดของ John Stuart Mill ที่เน้นเสรีภาพ และการปกป้องสิทธิส่วนบุคคลตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากล การพัฒนานโยบายที่โปร่งใสและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะสร้างความไว้วางใจ การตรวจสอบให้การวิจัยเป็นไปตามจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ไม่ได้นำเสนอวิธีแก้ปัญหามาจากโครงการวิจัยและรัฐบาล ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมที่เคารพสิทธิมนุษยชน

2. ปัญหาของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอนาคตของมนุษยชาติและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านมนุษยนิยม

2.1 ปัญหาของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอนาคตของมนุษยชาติ

ในเรื่องสั้น “A NEW HOPE” กล่าวถึง ตัวละครเอกพบว่าโลกหมุนช้าลงเนื่องจากมวลเปลือกโลกลดลงจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินขีดจำกัด เหตุการณ์นี้ทำให้มนุษยชาติต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอารยธรรมกับธรรมชาติ ขณะที่ตัวละครเอกพยายามหาทางแก้ไข สังคมเริ่มแตกแยก ความขัดแย้งระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับความยั่งยืนถูกสะท้อนผ่านการหมุนช้าลงของโลก ซึ่งสะท้อนถึงการสูญเสียสมดุลในระบบนิเวศระดับจักรวาล ดังตัวอย่างนี้ (สหรัฐ เหลี่ยมเพ็ง, 2559) “นักวิทยาศาสตร์ยืนยันว่าโลกหมุนช้าลงเนื่องจากมวลเปลือกโลกลดลง ซึ่งเป็นผลจากการใช้ทรัพยากรถ่านหิน น้ำมัน และแก๊สธรรมชาติของมนุษย์เกินขีดจำกัด”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า การใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัดนำไปสู่วิกฤตสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์อาจเป็นดาบสองคมที่ทำลายระบบนิเวศ แนวคิดนิเวศปรัชญา (Ecological Metaphysics) ซึ่งว่าการหมุนช้าลงของโลกสะท้อนความล้มเหลวในความเชื่อที่ว่ามนุษย์ควบคุมธรรมชาติได้ ขณะที่แนวคิดอารยธรรมปรับตัวชี้ว่าสังคมต้องปรับตัวเมื่อเผชิญวิกฤต นักวิทยาศาสตร์ที่หาวิธีแก้ไขในเวลาจำกัดเป็นสัญลักษณ์ของการปรับตัวที่ต้องละทิ้งการพัฒนาแบบเดิม แนวคิดมนุษยนิยมเชิงนิเวศ (Eco-Humanism) ซึ่งว่าการฟื้นฟูสมดุลธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องรวมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อรักษามรดกของมนุษยชาติให้ยั่งยืน

2.2 แนวทางแก้ไขปัญหาด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอนาคตของมนุษยชาติ

ในเรื่องสั้น “A NEW HOPE” กล่าวถึง ตัวละครเอกค้นหาคำตอบเพื่อเปิดรูนอนเดินทางข้ามจักรวาลสู่ดาวดวงใหม่ ภารกิจนี้มีเป้าหมายกู้วิกฤตโลกที่หมุนช้าลงจากการใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัดของโลก และฟื้นฟูอารยธรรมผ่านการสร้างอาณานิคมใหม่ที่รวมเทคโนโลยีขั้นสูงกับหลักนิเวศวิทยาแบบองค์รวมที่ดาวดวงใหม่ โดยได้เสนอแนวคิดที่วิกฤตสิ่งแวดล้อมอาจเป็นจุดเปลี่ยนสู่การเกิดใหม่ของมนุษยชาติที่เรียนรู้จากความผิดพลาด ดังตัวอย่างนี้ (สหรัฐ เหลี่ยมเพ็ง, 2559) “เราตั้งอาณานิคมใหม่ที่คล้ายโลกใบเก่า มีแต่เทคโนโลยีที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เพราะไม่ต้องการให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่นโลกใบเก่า”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า มนุษย์พยายามแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ และความร่วมมือระดับสากลด้านเทคโนโลยี มนุษยนิยมวิทยาศาสตร์มุ่งเน้นการสร้างอาณานิคมใหม่ที่รักษาสภาพแวดล้อม เรียนรู้จากความผิดพลาดเดิม ขณะที่ความร่วมมือระดับสากลทำให้มนุษยชาติต้องลิ้มความขัดแย้งเพื่อเผชิญวิกฤตร่วมกัน กระบวนการเริ่มต้นใหม่ประกอบด้วย 1) ยอมรับความผิดพลาดในการใช้ทรัพยากร 2) ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสะอาดเป็นทางออก 3) สร้างสังคมใหม่โดยเลียนแบบธรรมชาติ แม้เรื่องสั้นจะเสนอความหวังผ่านการอพยพไปดาวดวงใหม่ แต่ยังชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ต้องเปลี่ยนวิธีคิด ไม่มอง

ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ต้องยึดครอง แต่ต้องรักษาสสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับนิเวศวิทยาเพื่อฟื้นฟูอารยธรรมอย่างแท้จริง

3. ปัญหาของความเป็นธรรมในสังคมและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านแนวคิดมนุษยนิยม

3.1 ปัญหาของความเป็นธรรมในสังคม

ในเรื่องสั้น “กฎทรงมวล” กล่าวถึง ในกรอบทฤษฎีสโตนีย์ได้สะท้อนโลกภายใต้การควบคุมของรัฐอย่างเข้มงวด เพื่อแก้ปัญหาประชากรล้นโลกและทรัพยากรไม่พอ สภาโลกออกกฎให้คู่สมรสมีลูกได้หลังได้รับอนุมัติ และต้องมีคนในครอบครัวเสียสละชีวิต ครอบครัวแต่ละครอบครัวเลือกให้ลูกเสียสละ เรื่องนี้สะท้อนความขัดแย้งระหว่างอำนาจรัฐกับเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งวิพากษ์โครงสร้างสังคมที่ไม่เป็นธรรมและละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังตัวอย่างนี้ (ไพรัตน์ ยัมวิสัย, 2562) “ประชาชนทุกคนจะต้องรับกระบวนการยับยั้งการสืบพันธุ์ ผู้ใดที่ประสงค์จะมีลูกจำเป็นต้องขึ้นทะเบียนขออนุญาตจากรัฐบาล เมื่อผ่านการพิจารณาอนุมัติแล้ว สมาชิกภายในบ้านหนึ่งคนต้องโดนลุ่มให้จากไปเพื่อรักษาจำนวนประชากรรวมให้คงที่”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า เรื่องนี้นำเสนอภาพสังคมที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐอย่างเข้มงวด โดยการออกกฎที่บังคับให้ครอบครัวต้องเสียสละชีวิตของสมาชิกเพื่อแลกกับการมีลูกได้ สะท้อนถึงความขัดแย้งระหว่างอำนาจรัฐกับเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ภายใต้กรอบทฤษฎีสโตนีย์ เรื่องนี้วิพากษ์ความไม่เป็นธรรมในโครงสร้างสังคมที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และขัดแย้งกับหลักการมนุษยนิยมที่ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีของมนุษย์ เรื่องนี้ใช้บริบททฤษฎีสโตนีย์เพื่อเน้นย้ำความสำคัญของการรักษาคุณค่ามนุษยนิยมในโลกที่อำนาจรัฐมีอิทธิพลสูง เป็นการเรียกร้องให้สังคมพิจารณาจริยธรรมทางสังคมอย่างจริงจัง

3.2 แนวทางแก้ไขปัญหาด้านความเป็นธรรมในสังคม

ในเรื่องสั้น “กฎทรงมวล” กล่าวถึง เมื่อรัฐบังคับให้ครอบครัวเลือกสมาชิกหนึ่งคนเพื่อเสียสละชีวิตสำหรับการมีสมาชิกใหม่ ตัวละครเอกพยายามหาคนรับบ้านมาแทนที่ลูกของเขาที่ถูกเลือก แต่สุดท้ายลูกก็ตัดสินใจยอมจากไปเองโดยไม่ต้องมีใครมาแทน ในบริบททฤษฎีสโตนีย์ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างความรักและความรับผิดชอบต่อบริวารกับการปฏิบัติตามกฎของรัฐ ดังตัวอย่างนี้ (ไพรัตน์ ยัมวิสัย, 2562) “ทำไมคุณย่าจากไม่เลือกคนรับบ้านทดแทนชีวิตใหม่ เพราะมันไม่ได้ผลไง เราคงไม่คิดอะไรเลยหากใครจะตายก็ได้ แต่เพราะต้องแลกกับคนที่เห็นหน้าอยู่ทุกวันนั่นแหละ เราจึงตระหนัก”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า การแก้ปัญหาด้านความเป็นธรรมในสังคมควรให้ความสำคัญกับคุณค่าของชีวิตมนุษยในครอบครัวและสังคม โดยให้สิทธิในการตัดสินใจชีวิตตนเอง การบังคับให้ครอบครัวเลือกระหว่างการมีลูกใหม่กับการสูญเสียสมาชิกละเมิดคุณค่ามนุษยและความเป็นธรรม การให้คุณค่าชีวิตมนุษยจะช่วยเหลือเสริมสร้างความรับผิดชอบและความเห็นอกเห็นใจในสังคม การส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลทรัพยากรจะช่วยสร้างความยั่งยืนและทำให้ทุกคนมีชีวิตที่ดีขึ้นโดยไม่ต้องเสียสละชีวิตของใคร

4. ปัญหาของอัตลักษณ์และจิตสำนึกและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านแนวคิดมนุษยนิยม

4.1 ปัญหาของอัตลักษณ์และจิตสำนึก

ในเรื่องสั้น “ชีวิตนิรันดร์” กล่าวถึง ตัวละครเอกชายเป็นร่างโคลนนิ่งขอเศรษฐกิจซึ่งผู้ป่วยเป็นโรคหัวใจหนักที่เข้าร่วมโครงการโคลนนิ่งเพื่อถ่ายเทความทรงจำไปยังร่างโคลนนิ่ง หลังได้รับความจริงว่าตนเองเป็นร่างโคลนนิ่ง ตัวละครเอกก็อยากมีชีวิตเหมือนกัน ระหว่างการหนีออกจากห้องทดลอง ตัวละครเอกได้ฆ่าจิรพนธ์ เมื่อเขาขวางทาง การกระทำนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความพยายามรักษาเสรีภาพและอัตลักษณ์ของตนเอง แต่ยังตั้งคำถามถึงจริยธรรมของการโคลนนิ่งและบทบาทของเทคโนโลยีในชีวิตมนุษยอีกด้วย ดังตัวอย่างนี้ (ฐาปนีย์ ดวงนิล, 2559) “ผมขอสารภาพบาปว่า ผมเพิ่งฆ่าเขาโดยการรัดคอ เพราะเขาจะเอาร่างกายของผม

ไป”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า ปัญหาของอัตลักษณ์และจิตสำนึกที่เกิดจากความซับซ้อนในการเป็นตัวตนของร่างโคลนนิ่ง การฆ่าร่างต้นแบบทำให้ตัวละครเอกตระหนักรู้ว่าเขามีจิตสำนึกและความรู้สึกของตนที่แตกต่างจากร่างต้นแบบ ซึ่งการกระทำนี้สอดคล้องกับแนวคิดมนุษยนิยมแบบอัตถิภาวนิยมที่เน้นเสรีภาพในการกำหนดความหมายชีวิตของตนเอง เรื่องนี้ได้ตั้งคำถามจริยธรรมของการโคลนนิ่ง โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ไม่ใช่เครื่องจักรที่ควบคุมได้ แม้เทคโนโลยีจะเลียนแบบร่างกายได้ แต่จิตสำนึกและเจตจำนงเสรีคือสิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ ในยุคที่เทคโนโลยีกำหนดชีวิต เราจึงอาจต้องนิยาม "อัตลักษณ์" ใหม่ โดยเน้นการมีสิทธิกำหนดชะตาชีวิตตนเอง

4.2 แนวทางแก้ไขปัญหาของอัตลักษณ์และจิตสำนึก

ในเรื่องสั้น “ชีวิตนิรันดร์” กล่าวถึง โครงการโคลนนิ่งเป็นธุรกิจด้านมืด โดยการโคลนนิ่งเป็นสิ่งผิดกฎหมาย หลังจากตัวละครเอกได้ฆ่าร่างต้นแบบ เนื่องจากไม่ยอมให้ความลับการลักลอบโคลนนิ่งถูกเปิดเผย ทำให้โครงการโคลนนิ่งได้รับความเสียหายอย่างมหาศาล จึงเสนอแผนการแก้ปัญหาให้ตัวละครเอกสวมบทบาทบุตรชายของร่างต้นแบบ ได้รับมรดกทั้งหมดของร่างต้นแบบ ตั้งแต่นั้นไปตัวละครเอกก็เลือกที่จะนั่งเฉยและไม่ได้เปิดเผยความจริง ดังตัวอย่างนี้ (ฐานิย์ ด่วนนิล, 2559) “ชีวิตผมเหมือนจะเป็นไปด้วยดีด้วยทรัพย์สินเงินทองมหาศาล แต่ยังมีสิ่งหนึ่งที่ยังรบกวนจิตใจผม ... ธุรกิจด้านมืดนั้นยังคงดำเนินต่อไป มีผู้คนอีกมากมายที่อยากมีชีวิตอมตะ และร่างโคลนนิ่งอย่างผมก็จะถูกผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการไปเรื่อย ๆ ...”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า ตามแนวคิดของ Michel Foucault การที่ตัวละครเอกเลือกที่จะนั่งเฉยไม่ใช่เพราะความไม่รับผิดชอบส่วนบุคคล แต่เกิดจากการถูกรอรับโดยระบบอำนาจที่ควบคุมผ่านการกำหนดความจริง (Regime of Truth) และการลงโทษเชิงโครงสร้าง (Structural Punishment) ทำให้เขาต้องนั่งเฉยเพื่อมีชีวิตรอด แม้จะมีสถานะที่ดีขึ้น ความไม่สบายใจยังคงอยู่ ตามแนวคิดมนุษยนิยมที่เน้นการยอมรับตัวตน การตัดสินใจไม่ได้แสดงถึงการละเลยความรับผิดชอบต่อสังคม แต่สะท้อนถึงความสามารถด้านทฤษฎีการกดขี่ของระบบ เรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของโครงสร้างอำนาจที่ครอบงำการตัดสินใจของเขา ซึ่งไม่ควรถูกตำหนิแต่ควรได้รับความเข้าใจ

5. ปัญหาของสิทธิและความรับผิดชอบและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านมนุษยนิยม

5.1 ปัญหาของสิทธิและความรับผิดชอบ

ในเรื่องสั้น “บนประเทศสี่สีมคลีเมนไทน์” กล่าวถึง ลินดาที่เป็นผู้สร้างสรรค์และติดตั้งอุปกรณ์คลีเมนชันให้กับบ้านของประชาชนทุกหลัง เมื่อผู้คนเริ่มโกรธ คลีเมนชันจะส่งการเคลื่อนไหวของสมองและคลื่นความถี่ไปยังคลีเมนชัน ความโกรธจะถูกแปลงเป็นลูกแก้วสี่สีม การประดิษฐ์นี้ทำให้ความโกรธของผู้คนในสังคมหายไปแทบทั้งหมด ทำให้การปกครองของผู้นำเป็นไปได้อย่างราบรื่น แต่ผลกระทบที่ตามมาคือ ประชาชนต้องอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถแสดงอารมณ์หรือความเห็นที่ขัดแย้งได้ ทำให้เกิดสภาวะที่ยากลำบากในการเรียกร้องสิทธิและความยุติธรรม ดังตัวอย่างนี้ (พัชรพร ศุภผล, 2563) “ไม่ใช่เพียงแค่ว่าความโกรธของผู้คนที่มีต่อกันและกันที่หายไปอย่างรวดเร็ว แต่ความโกรธของผู้คนที่มีต่อท่านผู้นำก็หายไปไวเช่นกัน การปกครองของท่านผู้นำจึงเป็นไปอย่างราบรื่น”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า การใช้เทคโนโลยีคลีเมนชันของรัฐเป็นการลดทอนสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการแสดงออกถึงอารมณ์และความคิดเห็น การควบคุมอารมณ์ของประชาชนทำให้การปกครองขาดความรับผิดชอบต่อความรู้สึกและความคิดเห็นของประชาชน และการที่ประชาชนไม่สามารถแสดงความ

โกรธหรือทำร้ายต่อความไม่เป็นธรรมได้ ทำให้ไม่มีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล แนวคิดมนุษยนิยมเชิงประชาธิปไตยเน้นเสรีภาพในการแสดงออกและการมีส่วนร่วมของประชาชน การที่รัฐควบคุมอารมณ์จึงขัดขวางการเติบโตของสังคมที่เป็นธรรม การแสดงออกของประชาชนควรได้รับการส่งเสริมเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบรัฐบาลอย่างเป็นธรรม

5.2 แนวทางแก้ไขปัญหาของสิทธิและความรับผิดชอบ

ในเรื่องสั้น “บนประเทศสี่สัณฐาน” กล่าวถึง ลินดาเป็นผู้สร้างสรรค์และติดตั้งอุปกรณ์โคลิโมนซ์ที่ควบคุมอารมณ์ แต่ เมื่อสังเกตเห็นว่าชีวิตผู้คนถูกกดทับด้วยกฎหมายห้ามแสดงออกทางการเมือง จึงพยายามเสนอแนวทางแก้ไขให้รัฐผ่อนปรนกฎระเบียบและเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็น แต่ข้อเสนอถูกปฏิเสธ แม้อารมณ์ของลินดาเองก็ถูกควบคุมอย่างเข้มงวด สะท้อนภาพสังคมที่ปัจเจกบุคคลถูกลดบทบาทในการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่รัฐใช้อำนาจควบคุมประชาชนผ่านเทคโนโลยีแทนการรับฟังเสียง ดังตัวอย่างนี้ (พิชพร ศุภผล, 2563) “ความโกรธไม่มากสำหรับท่านผู้นำอีกต่อไปแล้ว ... ท่านผู้นำให้เกียรติเธอเลือกสิ่งด้วยตัวเอง เธอเล็งเล็ดจิตใจไม่ได้มาสามวันแล้ว ... แต่เพราะลินดาตอนอายุสี่สิบแปดคอยเตือนเธอเสมอว่าการควบคุมอารมณ์ของมนุษย์นั้นเป็นอย่างไร เธอเลือกไม่ได้แม้กระทั่งสิ่งที่ตัวเองไม่ทำตามคำสั่งของท่านผู้นำ”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า ลินดาในฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์และติดตั้งอุปกรณ์โคลิโมนซ์ พยายามเสนอแนวทางแก้ไขให้แก่ผู้นำรัฐ แต่กลับถูกปฏิเสธ ความพยายามของลินดาในการเปลี่ยนแปลงสังคมถูกขัดขวางโดยโครงสร้างอำนาจที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แนวคิดมนุษยนิยมเชิงปฏิบัติการ (Pragmatic Humanism) เสนอว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน รัฐบาลควรเปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้สังคมสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ตอบสนองต่อความต้องการและความหวังของคนในสังคมได้อย่างแท้จริง

6. ปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านมนุษยนิยม

6.1 ปัญหาสังคม

ในเรื่องสั้น “The conversation” กล่าวถึง ด้วยความบังเอิญ จรัส นักศึกษาพิสิทธ์คนหนึ่งในช่วงทศวรรษ 1970 ได้ติดต่อกับ ซามูเอล นักวิทยาศาสตร์จากโลกอนาคตผ่านทางวิทยุ และได้สนทนากับเขาหลายครั้ง เมื่อเขาได้เรียนรู้ว่าในโลกอนาคต เกิดสงครามระหว่างมนุษย์กับหุ่นยนต์ และมนุษย์กำลังสูญเสียดินแดนและอาจนำไปสู่การสูญพันธุ์ของมนุษยชาติทั้งหมดได้ ดังตัวอย่างนี้ (ขวัญกมล จิตตรตระกูล, 2559) สงครามภายนอกที่ความรุนแรงมากขึ้น มนุษยชาติกำลังตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบเนื่องจากร่างกายนมนุษย์มีข้อจำกัดมากเกินไป อีกทั้งความสามารถในการรบก็อาจเทียบชั้นกับจักรกลสงครามประสิทธิภาพสูง ในสถานการณ์เช่นนี้ ความหวังของมนุษยชาติจึงเหลืออยู่น้อยเต็มที

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า เรื่องนี้แสดงถึงปัญหาสังคมในมิติของเทคโนโลยีและอัตลักษณ์ของมนุษย์ โดยมีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งทำลายมนุษยชาติเนื่องจากเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่าทางกายภาพแต่ขาดจริยธรรม แนวคิดมนุษยนิยมเน้นคุณค่าของจิตสำนึกและศีลธรรม ซึ่งไม่สามารถถูกแทนที่ด้วยหุ่นยนต์ได้ ทำให้สงครามนี้กลายเป็นสงครามทางอารยธรรมและจิตวิญญาณของมนุษย์ เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสมดุล มนุษย์ควรพัฒนาเทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษย์กับเครื่องจักร

6.2 แนวทางแก้ไขปัญหาสังคม

ในเรื่องสั้น “The conversation” กล่าวถึง ซามูเอล นักวิทยาศาสตร์จากโลกอนาคตขอความ

ช่วยเหลือจาก จรัส นักศึกษาฟิสิกส์ในช่วงทศวรรษ 1970 ผ่านทางวิทยุเพื่อหาวิธีทำให้สงครามระหว่างมนุษย์กับหุ่นยนต์อัจฉริยะสงบลง โดยให้จรัสไปพบนักประดิษฐ์หุ่นยนต์อัจฉริยะเขียนโปรแกรมที่ห้ามทำร้ายมนุษย์ให้หุ่นยนต์รุ่นแรก และเปลี่ยนแปลงอนาคตของมนุษยชาติที่ชาวมูเอลกำลังอาศัยอยู่ ในที่สุดวิธีนี้ก็ได้อผลดี ดังตัวอย่างนี้ (ขวัญมกล จิตรตระกูล, 2559) ภาพที่เขาเห็นคือหุ่นยนต์พิฆาตหยุดนิ่งอยู่กับที่ รวากับถูกบ่อนโปรแกรมให้หยุดทำงานหรือไม่ก็เชื่อเพลิงสำรองหมด ไม่นานนักสัญญาณโทรจิตก็ดังขึ้นในหัวของเขา

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า เรื่องนี้นำเสนอการแก้ปัญหาสงครามด้วยเทคโนโลยีและความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อเปลี่ยนอนาคต ซึ่งสะท้อนแนวคิดมนุษยนิยมแบบเทคโน (Techno-Humanism) โดยให้จรัสช่วยเขียนโปรแกรมให้หุ่นยนต์ไม่ทำร้ายมนุษย์ อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีหรือเปลี่ยนแปลงอดีตเพื่อหยุดสงครามอาจไม่ยั่งยืนหรือปฏิบัติได้ง่าย มนุษย์ควรพิจารณาหลักจริยธรรม เช่น Three Laws of Robotics ของ Isaac Asimov และเน้นการอยู่ร่วมกับ AI อย่างสมดุล เพื่อให้เทคโนโลยีสร้างประโยชน์แก่มนุษยชาติอย่างแท้จริง

7. ปัญหาสังคมตามสถาบันทางสังคมและแนวทางแก้ไขปัญหามาตามแนวคิดมนุษยนิยม

7.1 ปัญหาสังคมตามสถาบันทางสังคม

ในเรื่องสั้น “คืนสมองไหล” กล่าวถึง ในปี ค.ศ. 2150 รัฐต่าง ๆ ได้สร้างกำแพงสูงล้อมรอบประเทศเพื่อรักษาทรัพยากรที่ลดน้อยลง แต่ทรัพยากรส่วนใหญ่กลับตกอยู่ในมือชนชั้นสูง ทำให้ประชาชนทั่วไปได้รับเพียงเล็กน้อย สังคมจึงเกิดการแบ่งแยกชนชั้นอย่างชัดเจน นโยบายการปิดกั้นและการกักตุนทรัพยากรส่งผลให้ประชาชนต้องเผชิญกับความลำบากทางเศรษฐกิจ ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพิ่มความเหลื่อมล้ำในสังคม ดังตัวอย่างนี้ (กมลพร อวาสกุล, 2562) “มันก็เป็นอย่างนี้ทั้งรัฐไม่ใช่หรือคะ ... กำลังผลิตสินค้าลดต่ำ ส่งผลให้ราคาสินค้าต่าง ๆ สูงจนคนธรรมดาจับต้องแทบไม่ได้อีกต่อไป แต่เงินค่าแรงกลับน้อยนิดจนไม่พอใช้จ่าย หน้าที่ยังมียานให้ทำแค่ระดับปฏิบัติการชั้นล่าง ส่วนงานระดับสูง ๆ เก็บไว้ให้คนรวยพวกเดียวกันเอง”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า เรื่องนี้สะท้อนปัญหาสังคมจากโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม โดยการสร้างกำแพงสูงและนโยบายการปิดกั้นทรัพยากร ทำให้เกิดการกระจายทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียม ประชาชนต้องเผชิญกับค่าจ้างต่ำและขาดโอกาสในการทำงานที่มีคุณภาพ ซึ่งกระทบต่อศักดิ์ศรีและเสรีภาพในการเลือกชีวิตของตนเอง จากแนวคิดมนุษยนิยมเชิงเสรีนิยม (Liberal Humanism) การควบคุมและปิดกั้นประชาชนของรัฐละเมิดสิทธิเสรีภาพ ทำให้มนุษย์กลายเป็นเครื่องมือของระบบที่ไม่ยุติธรรม ส่งผลให้ต้องดิ้นรนหาทางออกที่อาจจะละเมิดจริยธรรม การกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมจึงเป็นรากเหง้าของความเหลื่อมล้ำและอำนาจทางสังคมที่ไม่เป็นธรรม ทำให้มนุษย์ไม่สามารถแสดงออกถึงศักดิ์ศรีและเสรีภาพได้อย่างแท้จริง

7.2 แนวทางแก้ไขปัญหามาตามสถาบันทางสังคม

ในเรื่องสั้น “คืนสมองไหล” กล่าวถึง นายจิตประภาสซึ่งเป็นผู้จบปริญญาเอกต้องเผชิญกับการกดขี่จากระบบสังคมที่ไม่เป็นธรรม ทำให้เขาไม่สามารถทำงานในระดับที่เหมาะสมได้ จึงเลือกที่จะใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ในการตัดเนื้อสมองและขนส่งออกไปเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ในต่างประเทศ ซึ่งสะท้อนถึงการมองหาทางออกในสถานการณ์ที่สิ้นหวังและไร้ทางเลือกที่ดีกว่า ดังตัวอย่างนี้ (กมลพร อวาสกุล, 2562) “การลักลอบขนมนุษย์ยากกว่ามาก ... แต่กับเนื้อสมองแตกต่างกัน เพียงขนย้ายในนามบริษัทผลิตเครื่องมือทางการแพทย์ก็สะดวกง่ายดายทีเดียว เมื่อถึงรัฐปลายทางจะทำการย้ายสมองไปยังร่างที่เตรียมไว้ พวกเขาก็จะใช้ชีวิตเป็นคนใหม่ เป็นการเริ่มต้นอย่างแท้จริง”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า นายจิตประภาสใช้เทคโนโลยีตัดเนื้อสมองเพื่อเริ่มชีวิตใหม่ในต่างประเทศ แสดงถึงมนุษยนิยมเชิงปัจเจกนิยม (Individualist Humanism) ที่เน้นเสรีภาพส่วนบุคคล แต่ไม่แก้ปัญหา

สังคมเชิงโครงสร้าง การใช้เทคโนโลยีหนีปัญหาอาจไม่ยั่งยืน ตามแนวคิดมนุษยนิยมเชิงสังคม (Social Humanism) การส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสที่เท่าเทียมกันจะช่วยสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเอื้ออำนวยให้ประชาชนแสดงศักดิ์ศรีและเสรีภาพได้โดยไม่ละทิ้งตัวตน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาสังคมตามแนวคิดมนุษยนิยมในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566 ได้พบปัญหาที่โดดเด่นจำนวน 3 ประเภท ได้แก่ ปัญหาการละเมิดความเป็นส่วนตัวและสิทธิด้วยเทคโนโลยีในการควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่รู้จักพอ และปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทั้ง 3 ปัญหาต่างมีการจัดการที่ไม่เป็นธรรมและขาดความรับผิดชอบ นำไปสู่ผลกระทบที่กว้างขวางและทำให้เกิดความไม่สมดุลในสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุเทพ สุวีรางกูร (2551) ที่กล่าวว่า ปัญหาสังคมเป็นสภาวะทางสังคมและพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาที่สร้างความสับสนวุ่นวายเดือดร้อนหรือความทุกข์ให้กับบุคคลจำนวนมาก แสดงถึงความไม่เป็นระเบียบและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการวางแผนการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดของสุพัตรา สุภาพ (2545) ที่กล่าวว่า ปัญหาในรูปของการกระทำร่วมกัน เพื่อแก้ไขให้บรรเทาเบาบางลงหรือดีขึ้น หมายถึง ถ้าเป็นปัญหาสังคมมักจะเป็นสถานการณ์ที่มีคนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย มีการสร้างความคิดเห็นเพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงสถานการณ์นั้น ๆ และสอดคล้องกับแนวคิดของสมจินตนา วิเศษภูณพงษ์ และ วิชาญ ชูช่วย (2546) กล่าวว่า ปัญหาสังคมเป็นปัญหาที่กระทบต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีความรู้สึกร่วมกันแก้ไขให้ดีขึ้น และเมื่อปัญหาสังคมเกิดขึ้น จะมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมและมีผลต่อชีวิต ตลอดจนความเป็นอยู่ของมนุษย์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรังสิณี หลักเพชร (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาเยาวชนและปัญหาสังคมในวรรณกรรมเยาวชนไทยร่วมสมัย ที่พบว่า วรรณกรรมเยาวชนไทยร่วมสมัยสะท้อนให้เห็นปัญหาจากครอบครัวและสังคมโดยปัญหาดังกล่าวไม่ใช่ปัญหาในลักษณะที่รุนแรงหรือคุกคามชีวิตของตัวละคร อาทิ ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาความอ้วน ปัญหาความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาบริโภคนิยม ปัญหาเหล่านี้นล้วนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัว ภาพความไม่สมบูรณ์ของครอบครัว

แนวทางการแก้ปัญหาสังคมตามแนวคิดมนุษยนิยมในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559-2566 ได้พบแนวทางการแก้ปัญหาที่โดดเด่นจำนวน 2 ประเภท ได้แก่ 1) แนวทางการแก้ปัญหาการละเมิดความเป็นส่วนตัวควรมุ่งสร้างกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและส่งเสริมความโปร่งใสในการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมนุษยนิยมแบบเสรีนิยม (Liberal Humanism) ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและศักดิ์ศรีของมนุษย์ Alan F. Westin (1967) กล่าวว่า ความเป็นส่วนตัวเป็นสิทธิพื้นฐานที่เสริมอิสรภาพในการตัดสินใจและความปลอดภัยของข้อมูล การออกแบบกฎหมายเพื่อปกป้องข้อมูลส่วนตัวควรตั้งอยู่บนหลักโปร่งใสและให้ประชาชนมีสิทธิกำกับดูแลข้อมูลของตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ LI (2564) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2561-2562 พบว่า ปัญหาสังคม ได้แก่ การถูกผู้อื่น แนวทางแก้ไข คือ การเคารพและให้เกียรติผู้อื่น 2) แนวทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมควรมุ่งใช้เทคโนโลยีสะอาดและสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมนุษยนิยมเชิงนิเวศ (Eco-Humanism) ที่เชื่อมโยงศักดิ์ศรีของมนุษย์กับความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม งานวิจัยของ Naess (1973 : 2) เสนอแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology)

ที่ทำให้คุณค่ากับธรรมชาติในฐานะมีคุณค่าในตัวเอง และให้มนุษย์ลดการบริโภคทรัพยากรเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lu (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล “เซเวนบุ๊กอวอร์ด” พ.ศ.2558-2560 พบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมสาเหตุคือมนุษย์จัดกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นเพื่อพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย แนวทางแก้ไข คือ ในระหว่างการทำงาน จำเป็นต้องมีความระมัดระวังและตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยควรหลีกเลี่ยงการทิ้งขยะหรือปล่อยน้ำเสียเข้าสู่ธรรมชาติ นอกจากนี้ยังควรเลือกใช้วัสดุก่อสร้างที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อพยายามรักษาสภาพแวดล้อมให้มีความยั่งยืนและปลอดภัยต่อระบบนิเวศอย่างดีที่สุด

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานรัฐและผู้กำหนดนโยบายสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการออกกฎหมายหรือมาตรการทางสังคม โดยเฉพาะประเด็นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิเสรีภาพ และความยั่งยืนสิ่งแวดล้อม เช่น สนับสนุนการออกกฎหมายควบคุมการใช้เทคโนโลยีเฝ้าระวัง (Surveillance Technology) ให้สอดคล้องกับหลักมนุษยนิยมที่เน้นสิทธิความเป็นส่วนตัว ส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) โดยผนวกเทคโนโลยีสะอาดและแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology) เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

2. องค์กรภาคประชาสังคมและชุมชนสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นฐานข้อมูลเพื่อจัดกิจกรรมรณรงค์หรือเสวนาสาธารณะ เช่น จัดกิจกรรมรณรงค์เรื่อง “สิทธิทางดิจิทัล” (Digital Rights) โดยอ้างอิงกรณีศึกษาในงานวิจัยเพื่อสร้างความตระหนักรู้ สร้างแพลตฟอร์มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ผ่านการนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาตามหลักมนุษยนิยม

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรขยายการศึกษาเกี่ยวกับการควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในระบบปัญญาประดิษฐ์สู่บริบทข้ามวัฒนธรรม พร้อมทั้งระบุกรอบจริยธรรมดิจิทัลที่ใช้ให้ชัดเจน และกำหนดวิธีวิเคราะห์วรรณกรรมที่เป็นระบบมากขึ้น รวมทั้งพิจารณามุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายกลุ่ม ควบคู่กับการวิเคราะห์ผลกระทบเชิงสังคมและความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูล พร้อมเชื่อมโยงกรอบกฎหมายและมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงยกตัวอย่างกรณีในวรรณกรรมวิทยาศาสตร์ไทยที่สะท้อนปัญหาจริยธรรมข้อมูล เพื่อเสนอแนวทางนโยบายที่สมดุลระหว่างนวัตกรรมกับสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร อ่าวสกุล. (2562). *คืนสมองไหล ใน ศักราชประดิษฐ์. (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์.
- ขวัญกมล จิตรตระกูล. (2559). *The conversation ใน เลี้ยวบทสนทนานิรันดร์. (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์.
- ชัยวัฒน์คุประตกุล. (2534). คลื่นเสียงเตือนโลกร้อนขึ้น. *สารคดี*, 7(77), 182-183.
- ฐานันย์ ด่วนนิล. (2559). *ชีวิตนิรันดร์ ใน เลี้ยวบทสนทนานิรันดร์. (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์.
- บงกช สิงห์กุล. (2536). *การวิเคราะห์เรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ของไทยในช่วง พ.ศ. 2515 - พ.ศ. 2536*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- บัญชา เกียรติจรุงพันธ์. (2543). *แนวคิดมนุษยนิยมและกลวิธีนำเสนอในวรรณกรรม* ฟ. ฮีแลร์ “อัสสัมชัญ

- ดรณกัศิษา. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, จังหวัดมหาสารคาม.
ปิยะโชค ภาวธมาศ. (2561). *กุหลาบบนดวงจันทร์ ใน กุหลาบบนดวงจันทร์. (พิมพ์ครั้งที่ 1).* กรุงเทพฯ : นาม
มีบุ๊คส์.
- พระมหามงคลการต์ จิตธมโม (กลางพนม). (2560). *มนุษย์นิยมในบทกวีซีไรต์ (พิมพ์ครั้งที่ 1).* นนทบุรี : ภาพ
พิมพ์.
- พระมหาอำนาจ พลบุญโญ (2558). *คู่มือมนุษย์นิยมฯ เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์: วารสาร
พัชรพร ศุภผล. (2563). *บนประเทศสี่เหลี่ยมคางหมู ใน อ้อมกอดรักผู้พิทักษ์เวลา. (พิมพ์ครั้งที่ 1).* กรุงเทพฯ :
นามมีบุ๊คส์.
- พัชรินทร์ บุณณะกร. (2538). *แนวคิดมนุษย์นิยมในวรรณกรรมของพิบูลศักดิ์ ละครพล. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.*
- ไพรัตน์ ยัมวิสัย. (2562). *กฎทรงมวล ใน คักราชประดิษฐ์. (พิมพ์ครั้งที่ 1).* กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์.
- รังสิณี หลักเพชร. (2561). *ปัญหาเยาวชนและปัญหาสังคมในวรรณกรรมเยาวชนไทยร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- รังสิณี หลักเพชร. (2561). *ปัญหาเยาวชนและปัญหาสังคมในวรรณกรรมเยาวชนไทยร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สมจินตนา วิศิษฎ์อนุพงษ์ และวิชาญ ชูช่วย. (2546). *ชีวิตและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: ประสานมิตร.*
- สหรัฐ เหลี่ยมเพ็ง. (2559). *A NEW HOPE ใน เลี้ยวบทสนทนานิรันดร์. (พิมพ์ครั้งที่ 1).* กรุงเทพฯ : นาม
มีบุ๊คส์.
- สุเทพ สุวีรางกูร. (2551). *ปัญหาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 1).* กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2545). *ปัญหาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 18).* กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- อภิญญา ส่องแสง. (2548). *ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นไทยระหว่างพุทธศักราช 2538-2542. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- อิงอร สุพันธ์วิช. (2548). *ปริทัศน์เรื่องสั้นไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1).* กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟ พรินท์.
- Alan F. Westin. (1967). *Privacy and Freedom.* New York: Atheneum.
- Katherine, H.N. (1999). *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature,
and Informatics.* Chicago: University of Chicago Press.
- Li, H., & Wang, X. (2023). การวิเคราะห์หิมและแนวโน้มของผลงานไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมอาเซียนใน
ศตวรรษใหม่จากมุมมองของประวัติศาสตร์วรรณกรรมร่วมสมัย. *วารสารมหาวิทยาลัยเชิงดู
(สังคมศาสตร์)*, 5, 114-128.
- LI, L. (2564). *ภาพสะท้อนครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2561-2562. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง) : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิม
พระเกียรติ.*
- Lu, Y. (2562). *ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล “เซเวนบุคเวิลด์”. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง) : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิม
พระเกียรติ.*
- Naess, A. (1973). *The Shallow and the Deep, Long-Range Ecology Movement: A Summary.*
Open Air Philosophy. 16 (1), 1-4.

Weinberg J. (1970). Environment, its language and the aging. *J Am Geriatr Soc.* 18(9), 681-686.
<https://doi.org/10.1111/j.1532-5415.1970.tb02814.x>.

